

Asia Korutuotantoon liittyvät tekijänoikeuskysymykset

Hakija Stig Björklöf Finnfeelings Oy:stä

Annettu 17.02.2004

LAUSUNTOPYYNTÖ

Stig Björklöf Finnfeelings Oy:stä (jäljempänä hakija) on 27.10.2003 saapuneella kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa korutuotantoon liittyvistä tekijänoikeuskysymyksistä. Hakija kertoo lausuntopyynnössään asian taustasta muun muassa seuraavaa.

Tausta

Kultasepät Hans Sten ja Karl Laine perustivat Sten & Laine -nimisen yhtiön vuonna 1969 ja alkoivat valmistaa koruja. Karl Laine lopetti työskentelyn yhtiössä vuonna 1976 ja suunnitteli lausuntopyynnön mukaan viimeisen korusarjansa vuonna 1975. Korumalleja oli tällöin yhtiön tuotannossa useita kymmeniä.

Suunnittelutyö ja korujen valmistus vuosina 1976 - 1994

Vuoden 1975 jälkeen aina vuoteen 1994 on Karl Laineen korujen kanssa samanhenkisiä oksidoituja koruja suunniteltu ja valmistettu Hans Stenin ja Pertti Peurin toimesta. Joihinkin koruihin on kaiverrettu kirjaimet "KL". Tämä käytäntö päättyi 1980-luvun puolivälissä. Lausuntopyynnön mukaan Pertti Peuri tuli vuonna 1978 suunnittelemaan malleja ja valmistamaan työkaluja korutehtaan käyttöön jatkaen siitä, mihin Karl Laine oli jättänyt työnsä. Lausuntopyynnössä todetaan, että Peuri jatkoi aktiivisesti Karl Laineen koruperheiden suunnittelua. Työn jälki oli hänen omansa, vaikka korut edelleen signeerattiin Karl Laineen luvalla tunnuksella "KL".

Lausuntopyynnöstä ilmenevien tietojen mukaan useiden korujen ulkoasu säilyi melko samanlaisena, mutta ratkaiseva ero tuli pinnan uudesta hiontatavasta, kun se muutettiin koverasta kuperaksi. Lausuntopyynnön mukaan Karl Laine ei enää vuoden 1978 jälkeen suunnitellut yritykselle yhtään korua, vaan antoi ainoastaan oikeuden käyttää signeeraustaan uusissa, muiden henkilöiden suunnittelemissa koruperheen koruissa. Karl Laineen nimeä käytettiin myös tuotteiden markkinoinnissa ja mainonnassa.

Lausuntopyynnön mukaan tuotantoon tuli koko ajan uusia Stenin ja Peurin sekä Risto Ilmosen suunnittelema korumalleja. Joitakin teemoja Karl Laineen "tunturipisaramallista" on lausuntopyynnön mukaan käytetty, kun koruista on tehty koveria. Oksidoitua korusarjaa, jossa on hiottu pinta, vuorikristalli sekä sahattu reuna on vuodesta 1978 lähtien laajennettu erilaisilla ja eri muotoisilla koruilla Hans Stenin, Pertti Peurin ja Risto Ilmosen toimesta. Korumalleja on ollut tuotannossa useita satoja (500 - 600 kappaletta).

Suunnittelu ja valmistus vuoden 1994 jälkeen

Vuodesta 1994 lähtien Risto Ilmonen ja Stig Björklöf ovat edelleen laajentaneet mainittua oksidoitua korusarjaa erilaisilla ja erimuotoisilla koruilla.

Vuoden 1994 huhtikuussa on Karl Laineen ja Stig Björklöfin välillä käyty keskustelu, jossa on todettu, että Karl Laineen ja Finnfeelings Oy:n välillä ei ole mitään sopimuksia, mutta että rojaltien maksua Karl Laineelle jatketaan entiseen tapaan ja että Finnfeelings Oy:lla on oikeus käyttää Karl Laineen nimeä markkinoinnissa.

Lausuntopyynnössä todetaan syksyllä 1996 selvinneen, ettei Karl Laine ole henkilökohtaisesti tehnyt niitä korumalleja, kahta mallia lukuun ottamatta, joista hänelle oli maksettu rojalteja vuodesta 1991 alkaen, vaan että mallit olivat Hans Stenin ja Pertti Peurin tekemiä. Karl Laineelta pyydettiin syksyllä 1996 selvitystä siitä, mitkä korut hän on suunnitellut. Kun selvitystä ei saatu, rojaltien maksu ja Karl Laineen nimen käyttö markkinoinnissa lopetettiin vuodesta 1997 alkaen.

Karl Laine on esittänyt tapaamisessa 18.09.2003 häneltä ensimmäisen kerran vuonna 1996 pyydetyn selvityksen suunnittelemistaan koruista, joihin hänellä on mielestään tekijänoikeuslain mukainen tekijänoikeus. Tämä selvitys on lausuntopyynnön liitteenä 1. Selvityksessä on kuvattu ne koverat korumallit, joita on suunniteltu silloin, kun Karl Laine työskenteli yhtiössä. Selvityksessä on kuvattu myös ne läheiset, kuperat mallit, joita Pertti Peuri ja Hans Sten ovat tehneet. Karl Laine on myös esittänyt, että hänen taiteensa on "varastettu" ja että hänellä on tekijänoikeuslain antama suoja kaikkiin Finnfeelings Oy:n valmistamiin oksidoituihin koruihin, joissa on joko kovera tai kupera hiottu pinta, joiden reunan rakenne symboloi putoavaa vettä ja joiden reunaan on kaiverrettu kirjaimet "KL".

Sopimus- ja yritystaustat

Lausuntopyynnön mukaan Karl Laine myi vuonna 1978 osan osuudestaan Sten & Laine -kommandiittiyhtiöön (myöhemmin Sten Ky) Hans Stenille. Kauppakirjan mukaan Karl Laine oli tietyin edellytyksin oikeutettu

samaan provisiota suunnittelemistaan koruista kertyvästä myyntivoitosta. Edelleen lausuntopyynnöstä ilmenevien tietojen mukaan Sten Ky:n ja Karl Laineen välillä on vuosina 1980 ja 1983 tehty sopimuksia korujen suunnittelusta ja tekijänoikeuden luovuttamisesta. Karl Laine on irtisanonut kaikki sopimukset maaliskuussa 1985.

Vuosina 1989 - 1990 Sten Ky siirsi liiketoimintansa ja korunvalmistuksen sekä osan henkilökunnastaan Swiss Investment Consulting Ltd -nimiseen yhtiöön, joka vaihtoi vuonna 1994 nimensä Finnfeelings Oy:ksi. Sten Ky on mennyt konkurssiin vuonna 1991. Finnfeelings Oy katsoo, että siltä osin kuin sopimuksin ei ole toisin sovittu, sillä on yksinomainen valmistus- ja yksinmyyntioikeus kaikkiin koruihin, joita on suunniteltu ja valmistettu yhtiössä tai sen edeltäjän palkkalistoilla olevien työntekijöiden toimesta vuodesta 1969 lähtien.

Oksidoitujen korujen muu valmistus

Lausuntopyynnössä todetaan vielä, että Finnfeelings Oy on erikoistunut oksidoitujen korujen valmistukseen. Muotokielensä puolesta hyvin samanhenkisiä oksidoituja hopeakoruja valmistavat muutkin yhtiöt. Lisäksi Finnfeelings Oy:n myyntiyhtiö Finnfeelings GmbH on vuodesta 1994 alkaen valmistanut suoraan kopioita Finnfeelings Oy:n valmistamista koruista kahdessa saksalaisessa korutehtaassa.

Hakijan käsityksen mukaan markkinoilla on runsaasti tarjolla lähes samantyyppisiä koruja ja korusarjoja johtuen siitä, että Finnfeelings Oy:n tuotteet samoin kuin kilpailevatkin tuotteet kuuluvat ns. halpojen korujen kategoriaan ja ovat massatuotantoa.

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyt kysymykset

Edellä olevaan viitaten ja sen johdosta, että Karl Laine väittää nyt koko Finnfeelings Oy:n oksidoidun korutuotannon loukkaavan hänen tekijänoikeuksiaan, hakija pyytää saada tekijänoikeusneuvoston lausunnon seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Onko Karl Laineen ja muiden henkilöiden edellä kerrotuin tavoin suunnittelemlia, lausuntopyynnön liitteistä ilmeneviä koruja pidettävä sellaisina, että ne yltyvät ns. teostasolle tekijänoikeuslain tarkoittamalla tavalla?
- 2) Siinä tapauksessa, että teoskynnyksen katsottaisiin ylittyvän joltakin osin, onko Karl Laineen katsottava omistavan tekijänoikeudet niihin koruihin, joita yhtiössä on

- a) suunniteltu ja valmistettu, kun Karl Laine on ollut mukana työssä yhtiön työntekijänä ja vastuullisena yhtiömiehenä vuosina 1969 - 1976,
- b) suunniteltu ja valmistettu muiden henkilöiden toimesta vuosina 1978 - 1994 ja joihin koruihin on kaiverrettu "KL"; Karl Laine ei ole ollut mukana työskentelemässä eikä ohjeistanut muita,
- c) suunniteltu ja valmistettu ilman Karl Laineen minkäänlaista myötävaikutusta vuosina 1978 - 1994 eikä koruihin ole kaiverrettu kirjaimia "KL"?
- 3) Onko silloinen Sten Ky, vuosina 1978 - 1985, loukannut Karl Laineen tekijänoikeutta?
- 4) Voiko Karl Laineella olla tekijänoikeus sellaisiin koruihin, joita hän ei ole itse tehnyt eikä esittänyt sopimuksia, jonka mukaan joku toinen on tehnyt korut tai mallit hänen puolestaan ja luovuttanut tekijänoikeudet Karl Laineelle?
- 5) Onko Karl Laineella tekijänoikeuslain suoma suoja kaikkiin Finnfeelings Oy:n valmistamiin oksidoituihin koruihin, joissa on joko kovera tai kupera hiottu pinta, joiden reunan rakenne symboloi putoavaa vettä ja joiden reunaan on kaiverrettu kirjaimet "KL"?
- 6) Voiko Karl Laine pätevästi kieltää Finnfeelings Oy:tä suunnittelemasta ja valmistamasta oksidoituja hopeakoruja, joissa on kovera tai kupera hiottu pinta ja joiden reunan rakenne symboloi putoavaa vettä?
- 7) Onko Karl Laineella ja muilla yhtiössä työskennelleillä suunnittelijoilla tekijänoikeuslain tarkoittama suoja kaikkiin niihin koruihin, joita Finnfeelings Oy:n myyntiyhtiö Finnfeelings Oy antaa kahden Saksassa toimivan korutehtaan kopioida Finnfeelings Oy:n alkuperäistuotteista?
- 8) Onko oikeus esittää vaatimuksia, jotka koskevat vuosien 1969 - 1976 tekijänoikeusasioita ja mahdollisia tekijänoikeuden loukkauksia, jo vanhentunut?

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on varannut hakijan nimeämälle vastapuolelle eli Karl Laineelle mahdollisuuden vastineen antamiseen. AA Markku Salo ja OTK Tiina Jaatinen ovat todenneet Karl Laineen puolesta antamassaan 12.01.2004 päivätyssä vastineessa seuraavaa.

Taustatiedot

Kultaseppä Karl Laine on suunnitellut ja valmistanut mm. vuosien 1969-1978 aikana designkoruja, joiden valmistusmateriaalina on oksidoitu hopea. Koruja on myyty vuodesta 1970 lähtien ja myydään edelleen myös ulkomailla, mm. Saksassa ja Ruotsissa hyödyntämällä markkinoinnissa maineikkaan ja tunnetun korusuunnittelija Karl Laineen nimeä.

Erilaisten yritys- ja sopimusjärjestelyjen myötä koruja valmistaa nykyisin Finnfeelings Oy, joka osti 1991 korutuotantoon liittyvän konkurssipesän. Korujen tekijänoikeuskysymyksistä syntyi erimielisyyksiä vuonna 1996, kun Finnfeelings Oy jätti osan Karl Laineelle siihen asti säännöllisesti maksetuista rojalteista maksamatta. Vuodesta 1997 lähtien yhtiö ei ole maksanut Laineelle mitään korvausta, vaikka myyntiä ja tuotantoa on jatkettu entiseen tapaan.

Tärkein ja hioutunein osa Laineen tuotantoa on korusarja, joka on nimetty "Tunturipisaraksi". Tämä mallisto on suunniteltu pääosin vuosien 1973-1978 aikana. Laine on kuitenkin osallistunut malliston edelleen kehittelyyn vuoteen 1985 asti, jonka jälkeen sopimukset yhtiön kanssa on irtisanottu. Laineen suunnittelemaa Tunturipisara-koruja markkinoidaan nykyisin osana Design Finnfeelings -mallistoa. Mallistoon kuuluu myös muiden suunnittelijoiden suunnittelemaa koruja. Malliston markkinoinnissa sen kerrotaan pohjautuvan Laineen taiteeseen, mutta yksittäisten korujen yhteydessä tekijää ei, vastoin alan yleistä käytäntöä, kuitenkaan mainita. Muiden Design Finnfeelings -mallistoon kuuluvien korujen suunnittelijat on ilmoitettu jokaisen korun osalta erikseen. Laineen suunnittelemat yksittäiset korut ovat, esimerkiksi yhtiön esitteissä, vailla mainintaa tekijästä.

Rojaltien maksamisen loputtua Karl Laine on useaan otteeseen vaatinut teostensa kappaleiden valmistuksen ja myynnin lakkauttamista. Finnfeelings Oy:n näkemys on myös ollut se, että osapuolten välillä on vallinnut "sopimukseton tila", eli kaikki teosten hyödyntämistä koskevat sopimukset on irtisanottu.

Tuotannon ja myynnin jatkuttua kuitenkin edelleen Karl Laine on tehnyt tekijänoikeus-rikoksia koskevia tutkintapyyntöjä poliisille (mm. KRP: 2400/S/10825/98, Kaarinan kihlakunnan poliisilaitos: 6190/R/207/99 ja 6190/S/10252/02 sekä Turun kihlakunnan poliisilaitos:

6780/S/432112/99), joissa on kuitenkin tultu siihen lopputulokseen, että asiaan ei liity rikosta, vaan kysymys on asiaan liittyvien sopimusepäselvyyksien vuoksi siviiliasiaista.

Lausuntopyynnön kohteena olevat teokset

Asia koskee Tunturipisarat -korumallistoa (mallisto numero 5). Malliston aiheen perusteena ovat veden liikkeet ja lainehtiva vesi. Mallistossa on olennaista korulaatan pinnan hiottu kovera ja kupera muoto. Laatan reunan rakenne kuvaa putoavaa vettä. Laine on vanginnut teoksiinsa putoavan veden muotokielen käyttämällä sahaa reunan kuvioinnissa. Kukaan muu ei ennen Lainetta ollut käyttänyt vastaavaa tekniikkaa, joten tämänkin vuoksi korut ovat erityisen persoonallisia ja erottuvia muotoilultaan. Finnfeelings Oy:n nykyisessä Laineen suunnitteleminen korujen markkinoinnissa käytetään putoavan veden ja veden liikkeiden vertausta.

Alun perin korujen reunaan oli myös signeerattu kaivertamalla suunnittelijan nimen alkukirjaimet KL (=Karl Laine). Tämä merkintä on nyttemmin yhtiön mukaan poistettu tuotannossa olevista malleista.

Näiden edellä mainittujen, tälle mallistolle yhteisten ja tunnusomaisten sekä muiden korutaiteilijoiden mallistoista poikkeavien piirteiden lisäksi jokainen yksittäinen malliston koru on muotoilultaan omaperäinen. Korujen toteutus ja suunnittelu on ollut tekijänsä itsenäisen luomistyön tulos. Laine on omintakeisella tavalla muotoillut erottuvia ja taiteellisia, usein pyöreitä, hiottuja "korulaattoja", joiden valmistusmateriaali on oksidoitu hopea ja joihin on joissakin malleissa yhdistelty myös korukiviä. Korulaattoihin on yhdistelty erilaisia taustoja käyttötarkoituksen mukaan (esim. korvakorun tausta, riipuksen kiinnike, sormuksen rengas) ja tarkoituksenmukaisuussyistä myös laatan kokoa on vaihdeltu (esim. korulaatan halkaisija korvakoruissa on pienempi kuin riipuksessa), kuitenkin siten, että "korulaatta" on pysynyt täsmälleen Laineen suunnitelman ja taiteellisen näkemyksen mukaisena. Laineen suunnittelemat korut ovat alalla erittäin tunnettuja ja ne yhdistetään omintakeisen muotokielensä perusteella välittömästi suunnittelijaansa.

Tunturipisarat -sarja käsittää yhteensä 11 erilaista korulaattaa, joihin on liitetty erilaisia kiinnikkeitä käyttötarkoituksen mukaan. Näistä 8 on kokonaan Karl Laineen suunnittelemaa ja loput sarjaan kuuluvat laatat on suunniteltu yhteistyönä muiden suunnittelijoiden kanssa. Lisäksi sarjaan kuuluu kaksi Laineen suunnittelemaa rintakorua. Kaiken kaikkiaan korulaattoja on käytetty yli sadassa valmiissa tuotemallissa. Samaa laattaa käyttäen on tehty yhtenäisiä korusarjoja, jotka kattavat esimerkiksi korvakorut, rannekorun, riipuksen, sormuksen ja rintakorun. Näissä tuotesarjoissa toistuu sama taiteilijan muotoilema "korulaatta".

Korulaattojen muotokieli on sillä tavalla suomalaiselle korusuunnittelulle tyypillistä, että se on kolmiulotteista ja veistosmaista. Olennaista näille koruille on reunan kuviointi ja pinnan hionta veden liikkeitä mukaillen. Vähintään yhtä olennainen osa koruja on myös niiden muotoilu ylhäältä päin katsottuna. Tämä muotoilu erottaa malliston korulaatat toisistaan. Laineen suunnittelemat korut eroavat muista Finnfeelings Oy:n malliston koruista, ja ne ovat myös omaperäisiä ja tekijänsä luovaa työtä ilmentäviä kun niitä verrataan muiden valmistajien hopeakoruihin.

Laineen kanta esitettyyn lausuntopyyntöön

Kultaseppä Karl Laineella on tekijänoikeuslain 1 §:n mukainen oikeus suunnittelemiinsa koruihin. Teokset, tässä tapauksessa Tunturipisarot -mallistoon kuuluvat korulaatat ja rintakorut, ilmentävät tekijänsä yksilöllisyyttä ja taiteellisuutta. Ne ovat muotoilultaan itsenäisiä ja omaperäisiä, henkisen luomistyön tuloksia tekijänoikeuslain tarkoittamalla tavalla. Suunnittelutyö on ollut pitkäaikaista ja työn tuloksena syntyneet, helposti tunnistettavat ja omaleimaiset teokset ovat tunnettuja ympäri maailmaa ja ne yhdistetään nimenomaan Karl Laineeseen henkilönä ja taiteilijana. Laineen kehittämä ja käyttämä uusi tekniikka (sahattu reuna) ja sitä apuna käyttäen luotu omaleimainen, kolmiulotteinen muotoilu (reunan vesiputousta jäljittelevä muoto) ovat sellaisia, että kukaan muu kultaseppä ei olisi työhön ryhtyessään päätenyt samanlaiseen lopputulokseen.

Laineelle kuuluvat tekijänoikeuslain mukaiset taloudelliset ja moraaliset oikeudet luomistyönsä tuloksiin. Laineella on oikeus määrätä teostensa kappaleiden valmistuksesta ja oikeus määrätä teosten saattamisesta yleisön saataviin. Finnfeelings Oy on Laineen kiellosta huolimatta jatkanut korujen valmistusta ja myyntiä. Yhtiö ei myöskään ole vuoden 1996 jälkeen maksanut Laineelle korvausta hänen teostensa hyödyntämisestä. Sopimukselliset epäselvyydet ja molempien osapuolten toteama sopimukseton tila eivät poista Laineen oikeuksia määrätä teoksistaan.

Laineella on tekijänoikeuslain tarkoittama oikeus määrätä teoksistaan myös muunneltuna. Jotta muunnelma saisi itsenäistä suojaa, on muuntelutyön ilmennettävä tekijänsä luovuutta. Laineen korujen osalta tapahtunut mahdollinen, lähinnä käyttötarkoituksesta johtuva, esimerkiksi korulaatan koon tai hionnan muuntelu ei osoita sellaista luovuutta, jota tekijänoikeuslain mukaan edellytetään, jotta muunnelma voisi saada itsenäistä suojaa. Muuntelijan on otettava joka tapauksessa aina huomioon Laineen alkuperäinen oikeus teoksiinsa ja saatava tältä suostumus teosten hyödyntämiseen. Laineelle kuuluu myös oikeus kieltää hänen arvoaan loukkaava teosten muuntelu.

Taiteilijan signeeraus "KL" korulaattojen reunan kuvioinnissa on osoitus tekijästä. Kuten muillakin taiteen aloilla, on korutaiteessakin tekijällä

tapana merkitä luomansa teokset omalla signeerauksellaan. Vaikka korujen työstövaiheessa työhön on osallistunut muitakin Laineen ohjeistamia kultaseppiä, on Laineen henkinen panos teosten syntyyn ollut ratkaiseva ja tämän vuoksi hän on korut signeerannut, ja häntä on myös yksin pidettävä korujen tekijänä.

Alun perin miltei kaikki yhtiön valmistamat yksittäiset korut oli varustettu suunnittelijansa signeerauksella ("KL"). Sittemmin yhtiö on poistanut signeerauksen koruista. Laineen tekijänoikeus koruihin säilyy kuitenkin, vaikka signeeraus onkin poistettu myytävistä koruista.

Alalla yleinen käytäntö on se, että suunnittelijan nimi ilmoitetaan näkyvästi markkinoitaessa koruja. Finnfeelings Oy on näin ollen loukannut Laineen tekijänoikeuslain mukaisia moraalisia oikeuksia jättäessään hyvän tavan vastaisesti Laineen nimen pois markkinoidessaan yksittäisiä koruja, huomioiden erityisesti sen, että kaikkien muiden yhtiön valmistamien korujen osalta tekijä on ilmoitettu. Sen sijaan yhtiö on yleisluontoisesti käyttänyt mallistojensa markkinoinnissa Laineen nimeä.

Tunturipisarot -mallistoon kuuluu kolme korulaattaa, jotka Karl Laine on suunnitellut yhteistyössä muiden kultaseppien kanssa. Laineelle kuuluvat näiden korulaattojen osalta tekijänoikeuslain mukaiset yhteistekijälle kuuluvat oikeudet. Tekijänoikeuslain mukaan yhteistyössä tehdyn teoksen hyödyntämiseen on saatava kaikkien yhteistekijöiden suostumus.

Lopuksi todetaan, ettei Laineen tekijänoikeuksia hänen elämäntyöhönsä voida sivuuttaa sillä perusteella, että sopimusneuvotteluissa ei olla päästy molempia osapuolia tyydyttävään tulokseen tai pelkän ajan kulumisen perusteella. Korut ovat edelleen tunnetut nimenomaan tekijänsä perusteella ja olennainen osa Finnfeelings Oy:n liiketoimintaa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto toteaa aluksi seuraavaa.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että vastineenantaja eli Karl Laine on pyytänyt suullisen käsittelyn järjestämistä asiassa. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tämän pyynnön ja katsonut, että asiassa ei ole tarpeen järjestää suullista käsittelyä, sillä lausunnon antamiseksi tarpeelliset seikat ilmenevät riittävästi tekijänoikeusneuvostolle toimitetusta kirjallisesta aineistosta.

Edelleen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen tehtävänä on tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan avustaa opetusministeriötä tekijänoikeutta koskevien asioiden käsittelemisessä ja antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei voi toimivaltansa puitteissa ottaa kantaa sopimusten tulkintaan tai arvioida näyttökysymyksiä.

Muutoin tekijänoikeusneuvosto esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy siten lähtökohtaisesti teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle.

TekijäL 1 §:n säännökseen otetun esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa kuvataiteen teoksia sekä taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteita. Säännöksen luettelo ei ole tyhjentävä, vaan teos voi ilmetä myös muulla tavalla.

Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että kirjallisen tai taiteellinen tuote ylittää niin sanottuun teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuotteen on oltava itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos. Teostasovaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, kun teos on niin itsenäinen ja omaperäinen, että kenenkään muun kuin tekijän ei yleensä voitaisi olettaa päätyvän muodoltaan samanlaiseen lopputulokseen itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään. Tekijänoikeussuojan kannalta teoksen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä. Myöskään lopputuloksen vaatimalla työmäärällä tai sen edellyttämillä tiedoilla ei ole vaikutusta tekijänoikeussuojan syntymiseen. Teostason arvioimiseksi ei laissa ole annettu säännöksiä, vaan arviointi tehdään yksittäistapauksissa harkinnan perusteella. Teostasovaatimus vaihtelee teoslajeittain.

Tekijänoikeus ei suojaa ideaa, periaatteita tai tietoja vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä jonkin idean tms. hyödyntämistä.

Myöskään jonkin tuotteen valmistustapa, koristelutapa tms. ei sinänsä ole tekijänoikeudella suojattu. Tämä on todettu esim. korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1976 II 48. Asiassa oli kyse siitä, että henkilö A, joka kehittämällään ns. miilumenetelmällä oli valanut koristevalaisimia, katsoi, että henkilö B loukkasi hänen tekijänoikeuttaan valmistamalla A:n valaisimia muistuttavia valaisimia. Korkein oikeus totesi, että A:n valmistamia valaisimia ei voitu pitää TekijäL 1 §:n tarkoitettuina taiteellisina teoksina vain sen vuoksi, että ne oli valmistettu miilumenetelmää käyttäen. Valaisimet eivät myöskään olleet siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne sillä perusteella olisi ollut katsottava taiteellisiksi teoksiksi. Korkein oikeus hylkäsi näillä perustein A:n kanteen tekijänoikeuden loukkaamisesta.

Tekijänoikeusneuvosto totesi puolestaan lausunnossaan 2003:16, tekstiilitöihin liittyvät tekijänoikeuskysymykset, että idea siitä, että vaatteissa voidaan käyttää koristeluna lehdykkäkuviona ilmenevää aplikointia, ei ole tekijänoikeudella suojattu. Kuka tahansa sai siten hyödyntää ja käyttää tällaista aplikointia omissa tuotteissaan. Tekijänoikeusneuvosto totesi lisäksi, että lausuntopyynnössä tarkoitettujen kaltaiset lehti- ym. kuvioinnit ovat tekstiilitöissä varsin yleisesti käytettyjä. Lausunnossaan tekijänoikeusneuvosto totesi myös, että vaikka jonkin taidekäsityön tuotteen itsenäinen ja omaperäinen ilmenemismuoto saakin tekijänoikeussuojaa, tekijänoikeus ei anna kenellekään yksinomaista oikeutta jonkin tietyn tyyppisen tuotteen eli lausuntopyynnön tapauksessa esim. naisten takkien ja pitkien liivien valmistamiseen.

Teos voidaan luoda myös useiden henkilöiden yhteistyönä. Tällainen useiden tekijöiden osuuksista muodostuva teos voi olla joko yhteisteos tai yhteenliitetty teos. Yhteisteoksesta säädetään TekijäL 6 §:ssä. Sen mukaan kahden tai useamman tekijän yhdessä luomaan teokseen, jossa tekijöiden osuudet eivät muodosta itsenäisiä teoksia, on tekijöillä tekijänoikeus yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta, ja esimerkiksi teoksen hyväksi käyttöön on saatava kaikkien lupa.

Yhteenliitetty teos on kyseessä silloin, kun tekijöiden panokset kokonaisuudesta ovat toisistaan erotettavissa. Tällöin kukin tekijöistä määrää muista riippumatta vain omasta osuudestaan. TekijäL:ssä ei ole erityisesti yhteenliitettyjä teoksia koskevia säännöksiä.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyin TekijäL 2 luvussa mainituin rajoituksin yksinomaisten oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saatamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa

käyttäen. Kappaleen valmistamisena pidetään 2 §:n 2 momentin mukaan myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. TekijäL 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n 1 momentin mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta. Jos kysymys on TekijäL 6 §:ssä tarkoitetusta yhteisteoksesta, tekijänoikeus on voimassa, kunnes viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta.

Teoksen muunteleminen ja vapaa muuttaminen

TekijäL 4 §:n 1 momentin nojalla sillä, joka on kääntänyt teoksen, muunnellut sitä tai saattanut sen toiseen kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tuossa muunnellussa muodossa. Myös muuntelijan panoksen on suojaa saadaksen osoitettava omaperäisyyttä. Muuntelijan oikeus kattaa vain hänen oman suorituksensa, eikä se rajoita tekijänoikeutta alkuperäiseen teokseen. Muunnelman tekeminen teoksesta edellyttää alkuperäisen teoksen tekijän suostumusta. Kappaleiden valmistaminen tekijänoikeslain 4 §:n 1 momentin nojalla suojaa saavasta muunnelmasta edellyttää sekä alkuperäisen teoksen tekijän että muuntelijan suostumusta.

TekijäL 4 §:n 2 momentin mukaan jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäiseen teokseen. Tällaiseen hyödyntämiseen ei tarvita alkuperäisen teoksen oikeudenhaltijan suostumusta.

Lain 4 §:n 2 momentin säännöstä on perusteltu TekijäL:n esitöissä seuraavasti: "Asian luonnosta johtuu, että kirjallinen ja taiteellinen luomistyö saa yleensä vaikutteita samalla alalla tapahtuneesta vanhemmasta tuotannosta eikä sen vuoksi ole siitä kokonaan riippumaton. (--) Aikalaiset ja jälkipolvet käyttävät hyväkseen olemassa olevia tyylipiirteitä, aatteita ja taiteellisia vaikutteita ja näillä on hedelmöittävä vaikutus heidän työhönsä. Tämä kaikki on täysin luonnollista eikä sille voida asettaa kieltoa. Milloin uusi teos täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset, täytyy tekijän, vaikkakin hän sitä muovaillessaan on äsken mainitussa mielessä käyttänyt hyväkseen aikaisempaa teosta, saada luomukseensa itsenäinen

tekijänoikeus." (Komiteanmietintö 1953:5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 50)

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että jos muutetussa muodossa valmistetussa teoksessa on kyse samasta teoksesta kuin alkuperäisteos, alkuperäisteoksen tekijällä tai tekijänoikeuden haltijalla on määräysvalta myös ko. uusien teosten suhteen. Jos teokset mielletään samoiksi, tekijänoikeuden loukkauksen voidaan yleensä katsoa tapahtuneen. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 76 ja 88)

Yksityiskohtaisten sääntöjen antaminen siitä, miten raja vapaan luomisen ja muuntelemisen välillä käytännössä on vedettävä, on varsin vaikeaa. Riidanalaisissa tapauksissa rajanveto jää lain esitöiden mukaan oikeuskäytännön varaan, jolloin tuomioistuimen on vapaasti harkittava kaikki asiaan vaikuttavat seikat. (Komiteanmietintö 1953:5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 50)

Korujen tekijänoikeussuojasta

Korujen on katsottu kuuluvan TekijäL 1 §:n teoslajiluettelossa taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteisiin. Lain valmistelutöissä todetaan taideteollisuuden ja taidekäsityön tuotteista, ettei ehdotettu laki koskisi jokaista tuotetta, jota kansantajuisesti voidaan sanoa taiteelliseksi käyttöesineeksi. Taideteollisuuden ja taidekäsityön tuote tulee osalliseksi tekijänoikeussuojasta edellyttäen, että sitä voidaan pitää taiteellisena teoksena. Mietinnössä korostetaan, että asian luonnosta johtuen itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset olisi tällöin asetettava verraten korkealle. (komiteanmietintö 1953:5, s. 45)

Taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteiden eli niin sanotun käyttötaiteen tuotteiden teostasovaatimuksen on katsottava asettuneen huomattavan korkealle. Oikeuskirjallisuudessa Pirkko-Liisa Haarmann (Tekijänoikeus & lähioikeudet, 1999, s. 67) on todennut tähän korkeaan teostasoon olleen vaikutusta sillä, että tekijänoikeuden on katsottu luontevammin suojaavan ns. puhtaan taiteen kuin sovelletun tai käyttötaiteen tuotteita. Haarmannin mukaan suojakynnyksen alentaminen olisi myös omiaan rajoittamaan kilpailua, jollaista vaikutusta ei ole aihetta pelätä "puhtaan" taiteen puolella.

Mallioikeuslain (221/1971) mukaisen mallisuojan on useassa tapauksessa katsottu soveltuvan tekijänoikeussuojaa paremmin niin sanotun käyttötaiteen suojamuodoksi. TekijäL 10 §:n mukaan sen estämättä, että teos on rekisteröity mallina siten kuin siitä on erikseen säädetty, voi sen tekijällä olla siihen TekijäL:iin perustuva tekijänoikeus.

Taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteiden teostasovaatimus on myös oikeuskäytännössä asetettu suhteellisen korkealle. Korkeimman oikeuden ratkaisuihin, jotka koskevat koruja, tekijänoikeussuojan saaminen on yleensä

edellyttänyt korkeaa omaperäisyytensä, ja teostason arvioinnissa on kiinnitetty huomiota lähinnä tuotteen taiteellisiin ominaisuuksiin. Ratkaisussa KKO 1962 II 60 katsottiin taiteilijan suunnittelema rannekoru taiteellisen muotoilunsa perusteella TekijäL:n alaiseksi teokseksi. Ratkaisussa KKO 1980 II 3 korumalleja pidettiin muotoilunsa ja kompositionsa perusteella TekijäL:ssa tarkoitettuina teoksina.

Tekijänoikeusneuvosto on aiemmin käsitellyt korujen tekijänoikeussuojaa lausunnoissaan 1988:6, 1991:2, 1993:16 ja 1997:7.

Lausunnossaan 1988:6 tekijänoikeusneuvosto katsoi, että henkilön A suunnittelema korumalli oli muotoilunsa puolesta siinä määrin omaperäinen, että sitä oli pidettävä TekijäL 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena, johon A:lla oli tekijänoikeus. Tekijänoikeus korumalliin oli taloudellisten oikeuksien osalta siirtynyt osakeyhtiölle X henkilön A ja X Oy:n tekemän sopimuksen mukaisessa laajuudessa.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1991:2 oli kyse siitä, että kaivertaja A oli tehnyt korun, jossa korulaattaan oli kaiverrettu kuvio. Koru oli muotoilultaan tavanomainen korulaatta eikä tekijänoikeussuoja täten tullut kyseeseen muotoilun perusteella. Koru oli kuitenkin taiteellisen kaiverruksensa perusteella itsenäinen ja omaperäinen ja siten tekijänoikeudella suojattu.

Lausunnossaan 1993:16 tekijänoikeusneuvosto katsoi, että koru, joka muodostui pohjalaatasta ja sen päällä kohoumana olevasta avatusta hopearullasta, oli tekijänoikeudellisesti suojattu teos.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1997:7 oli kyse horoskooppiaiheisten korujen suojasta. Tekijänoikeusneuvosto totesi, että liikkumavara horoskooppiaiheisten korujen muotoilemisessa on varsin rajoitettu, kun tietyn perusmuodon omaavista merkeistä muotoillaan koruja ilman, että merkkeihin yhdistettäisiin muita elementtejä. Lausunnossaan tekijänoikeusneuvosto katsoi, että lausuntopyynnössä tarkoitetut horoskooppikorut eivät eronneet esikuvinaan olleista eläinradan symboleista siinä määrin, että niiden olisi voitu katsoa yltävän teostasoon ja olevan siten tekijänoikeudella suojattuja.

Tekijänoikeuden siirtymisestä

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat TekijäL 27—29 §:ssä.

TekijäL 27 §:n mukaan tekijänoikeus voidaan, lain 3 §:n säännöksistä johtuvien rajoituksien, luovuttaa kokonaan tai osittain. Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa osittain tai kokonaan. Moraalisista oikeuksistaan

tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen. TekijäL 27 §:n 2 momentin 1. virkkeen mukaan kappaleen luovutukseen ei sisällä tekijänoikeuden luovutus.

Sopimusosapuolilla on vapaus sopia kohtuullisiksi katsomistaan ehdoista tekijänoikeuden siirtymisen osalta. Tekijänoikeuteen kuuluvat taloudelliset oikeudet siirtyvät luovutuksensaajalle sopimuksen osoittamassa laajuudessa. Tekijänoikeuden luovutus voi käsittää yksinoikeuden teokseen tai tietyllä tavalla rajatun käyttöoikeuden.

TekijäL 28 §:n mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että teoksen muuttamista koskeva kielto ei kuitenkaan ole ehdoton: olosuhteista ja luovutuksen tarkoituksesta voidaan päätellä tiettyjen muutosten olevan sallittuja (esim. lehtikirjoitukseen tehdyt toimitukselliset muutokset). Tekijän moraalisia oikeuksia ei kuitenkaan saa loukata. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, 1999, s. 223) On huomattava, että TekijäL 28 §:n säännöstä sovelletaan vain, kun sopimuksin ei ole muuta sovittu.

TekijäL 28 §:n 1 momentin 2. virkkeen mukaan milloin teos kuuluu liikkeelle, sen saa luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa; luovuttaja on kuitenkin edelleen vastuussa sopimuksen täyttämistä. Liikkeelle kuuluva tekijänoikeus saadaan siten luovuttaa liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä edelleen. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että säännös ei sanamuotonsa mukaan koske tapauksia, joissa yrityksen toiminta lopetetaan kokonaan. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, 1999, s. 223)

TekijäL 29 §:n mukaan tekijänoikeuden luovutuksesta tehdyn sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelusta on voimassa, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/1929) on säädetty. Kohtuuttomaksi katsottavaa sopimusehtoa voidaan siten sovitella tai se voidaan jättää huomiotta.

Korumalleihin kohdistuvan tekijänoikeuden siirtymistä on käsitelty jo edellä viitatussa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1980 II 3. Asiassa oli kyse siitä, että henkilö A oli suunnitellut koru- ja solkimalleja eräälle yhtiölle. Yhtiön jouduttua konkurssiin oli konkurssipesästä myyty korujen ja solkien valmistamisessa tarvittavat muotit B:lle, joka näitä käyttäen oli A:n kielloista huolimatta valmistanut koruja ja solkia. Koruja pidettiin tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin annetun lain tarkoittamina teoksina, mutta solkia sitä vastoin ei. Korkein oikeus ei pitänyt kyseistä kauppaa TekijäL 28 §:ssä tarkoitettuna liikkeen tai sen osan luovutuksena. Ostamalla yhtiön konkurssipesästä henkilön A luomien korujen muotteja ja puolivalmisteita B ei sen tähden ollut voinut saada A:n yhtiölle luovuttamaa tekijänoikeutta korumalleihin. B tuomittiin

rangaistukseen tekijänoikeuden loukkaamisesta korujen osalta ja veloitettiin suorittamaan A:lle kohtuullinen hyvitys sekä korvaus kärsimyksestä ja muusta haitasta ja menetyksestä.

Lausuntopyynnössä tarkoitetut korut

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että se on tutustunut sille toimitettuun aineistoon.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sille lausuntopyynnön ja vastineen liitteenä toimitettu kuva-aineisto on ollut varsin laaja ja että sille on toimitettu kuvia useista kymmenistä, jopa sadoista eri koruista. Asian osapuolet eivät ole tarkemmin yksilöineet tai osoittaneet kuvamateriaalin joukosta tuotteita, joista lausuntoa halutaan tai joihin esimerkiksi lausuntopyynnön eri kysymyksissä viitataan. Tekijänoikeusneuvosto tulkitsee kuitenkin asiaa erityisesti sille toimitetun vastineen perusteella siten, että osapuolten välinen riita koskee "Tunturipisara" -korusarjan koruja ja että tekijänoikeusneuvoston lausuntoa pyydetään juuri näistä koruista.

Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan kuvat Tunturipisara-korusarjan koruista sisältyvät ainakin vastineen liitteenä toimitettuihin neljään kuvastoon. Näistä kuvastoista yksi sama kuvasto on ollut myös lausuntopyynnön liitteenä.

Vastineen liitteenä olleissa kuvastoissa on kuvattu useita kymmeniä erilaisia koruja eli riipuksia, sormuksia, ranneketjuja, kalvosinnappeja ja rintaneuloja. Koruissa on käytetty erilaisia muotoja, kuten ympyrää, soikiota ja reunoiltaan hieman pyöristettyä neliötä. Useimmille koruille on yhteistä, että niiden keskellä on vaalea korukivi. Korujen materiaalina on käytetty hopeaa. Esitteiden etu- ja takasivulla on joko teksti "Finnfeelings. Design Karl Laine" ("vanhat kuvastot") tai pelkkä teksti "Finnfeelings" ("uusi kuvasto").

Uudesta kuvastosta ilmenevissä koruissa on käytetty samoja soikion tai pisaran muotoja kuin vanhojen kuvastojen kuvissa. Osa koruista on kuitenkin muodoltaan selkeästi näistä poikkeavia. Näissä koruissa on käytetty esimerkiksi lumpeenlehteä muistuttavaa muotoilua, neliötä tai vinoneliötä, sydäntä, ristiä tai soikion muotoon hiottua spektroliittikiveä. Useimmille koruille on yhteistä, että niiden keskellä on vaalea korukivi. Kuvien yläpuolella olevista teksteistä ilmenee, että korujen materiaalina on käytetty joko kultaa tai hopeaa tai että ne ovat kullattuja.

Tarkasteltaessa uudesta kuvastosta ilmeneviä koruja voidaan todeta, että kaikkien korujen suunnittelijaa ei ole ilmoitettu kuvien yläpuolella. Lumpeenlehden muotoisten korujen suunnittelijaksi on kuitenkin ilmoitettu Bernt Högvist ja neliön muotoisten korujen Risto Ilmonen. Suurimmassa osassa kuvista, joissa on kuvattu soikion tai pisaran muotoisia koruja, ei ole ilmoitettu erityistä suunnittelijaa. Joissain kuvissa tämällytyppisten korujen

suunnittelijaksi on kuitenkin ilmoitettu Risto Ilmonen. Uuden esitteen jokaisen sivun alalaidassa on teksti "Finnfeelings" sekä Finnfeelings Oy:n yhteystiedot.

Tunturipisara-korujen pinnan rakenne ja kuviointi käyvät ilmi lausuntopyynnön liitteestä 2, joka sisältää yhden A4-sivun laajuisen kirjallisen / kuvallisen selvityksen (piirros) asiasta.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että ollakseen TekijäL 1 §:n mukaisella tekijänoikeudella suojattu taideteollisuuden tuotteen, kuten korun, on ylitettävä teoskynnys eli ylettävä teostasoon. Tuotteen on siten oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään aina tapauskohtaisella harkinnalla. Korut voivat saada TekijäL 1 §:n mukaista tekijänoikeussuojaa silloin, kun ne ilmentävät tekijänsä personallista ja omaperäistä panosta eivätkä ole kopioita aikaisemmin luoduista teoksista.

Edellä selostetun mukaisesti koru, joka ylittää teostasoon, saa TekijäL:n mukaista tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeus syntyy alun alkaen teoksen luoneelle fyysiselle henkilölle tai henkilöille. Tekijänoikeus voidaan siirtää sopimuksella toiselle. Kappaleen valmistaminen TekijäL 1 §:n mukaisella tekijänoikeudella suojatusta korusta sekä muuttamattomassa muodossa että muutettuna ja saattaminen muutetussa tai muuttamattomassa muodossa yleisön saataviin kuuluu TekijäL 2 §:n mukaan tekijän tai tekijänoikeuden haltijan yksinoikeuden piiriin ja edellyttää siten tämän lupaa. Jos koru on luotu useiden henkilöiden yhteistyönä, sitä voidaan arvioida TekijäL 6 §:ssä tarkoitettuna yhteisteoksena, johon sen tekijöillä on tekijänoikeus yhteisesti.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, tutustuttuaan sille toimitettuun aineistoon, että vastineen liitteistä ilmenevät Tunturipisara-sarjan korut voivat, ottaen huomioon aikaisempi oikeuskäytäntö ja tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytäntö, saada tekijänoikeussuojaa TekijäL 1 §:n nojalla. Selvyyden vuoksi tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnön liitteenä ollut kuva-aineisto on ollut varsin laaja ja että tekijänoikeusneuvostolle on toimitettu kuvia useista kymmenistä eri koruista. Tekijänoikeusneuvosto ei tässä lausunnossaan ota kantaa yksittäisten korujen teostasoon. Tekijänoikeusneuvosto ei tässä lausunnossaan ota kantaa myöskään siihen, ovatko lausuntopyynnössä tarkoitettut korut yhden henkilön vai mahdollisesti useamman henkilön luomia. Jos korun suunnittelemiseen on osallistunut useita henkilöitä, jotka kaikki ovat omaperäisellä tavalla vaikuttaneet korun muotoiluun, ja jos koru edellä selostetuina tavoin ylittää teostasoon, tekijänoikeus tällaiseen

koruun voi TekijäL 6 §:n mukaisesti kuulua yhteisesti useammalle henkilölle. Toisaalta jos korut on suunnitellut vain yksi henkilö, tekijänoikeus syntyy hänelle yksin.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa tekijän elinajan ja sen jälkeen vielä 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta laskettuna. Jos kyse on TekijäL 6 §:ssä tarkoitettusta yhteisteoksesta, 70 vuoden suoja-aika lasketaan viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeuteen voidaan aina tehokkaasti vedota, kun suoja-aikaa on vielä jäljellä.

Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa, että tekijänoikeus ei suojaa ideoita, periaatteita tms., vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä ideoiden ym. hyödyntämistä. Myöskään esimerkiksi tapa valmistaa tai koristella jokin taideteollisuuden tuote ei sinällään ole tekijänoikeudella suojattu. Kenelläkään ei myöskään voi olla yksinoikeutta valmistaa ja saattaa yleisön saataviin tuotteita jostakin tietystä materiaalista tai aineesta, ellei tämä materiaali (esim. kangas) itsessään ole tekijänoikeussuojaa saava teos.

Kenelläkään ei siten voi olla TekijäL:n mukaista yksinoikeutta valmistaa oksidoituja hopeakoruja tai hopeakoruja, joiden pinta on kupera tai kaareva. Sitä, että koruja valmistetaan oksidoidusta hopeasta tai että korun pinta muotoillaan kuperaksi tai kaarevaksi, voidaan pitää lähinnä idean tai ajatuksen hyödyntämisenä, johon tekijänoikeus ei aseta estettä. Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa kuitenkin, että tällaisesta materiaalista tai tällaisella tekniikalla valmistetut korut saattavat kuitenkin olla tekijänoikeudella suojattuja, jos niiden ilmenemismuoto on omaperäinen ja itsenäinen eli ne yltyvät teostasoon.

Tässä yhteydessä tekijänoikeusneuvosto kiinnittää huomiota myös TekijäL 4 §:n teoksen muuntelua ja vapaata muuttamista koskeviin säännöksiin. TekijäL 4 §:n 2 momentin mukaan jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäiseen teokseen. Tällaiseen hyödyntämiseen ei tarvita alkuperäisen teoksen oikeudenhaltijan suostumusta. Ellei kyse ole lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettusta teoksen vapaasta muuttamisesta, jonka tuloksena aikaansaadaan uusi ja itsenäinen, omaperäinen teos, vaan ainoastaan teoksen (vähäisestä) muuttamisesta, on huomattava, että teoksen muuntelu ja saattamisen muutetussa muodossa yleisön saataviin edellyttää alkuperäisen teoksen tekijän tai tekijänoikeuden haltijan suostumusta.

Tekijänoikeudella suojatun teoksen muuntelun ja tekijänoikeuden mahdollisen siirtymisen osalta tekijänoikeusneuvosto kiinnittää huomiota myös TekijäL 28 §:n säännökseen. Kyseisen lainkohdan mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Milloin oikeus kuuluu liikkeelle,

sen saa kuitenkin luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa. TekijäL 28 §:n säännöstä sovelletaan vain, kun sopimuksin ei ole muuta sovittu.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen tehtävänä on TekijäL 55 §:n mukaan on avustaa opetusministeriötä tekijänoikeutta koskevien asioiden käsittelemisessä ja antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei voi toimivaltansa puitteissa ottaa kantaa sopimusten tulkintaan tai arvioida näyttökysymyksiä. Lausuntopyynnössä tarkoitettuun asiaan ja tapahtumakulun selvittelyyn liittyy paljon kysymyksiä, jotka edellyttävät sopimusten tulkintaa ja näyttökysymysten arvioimista.

Sen selvittäminen, kenelle tai keille ja millaisin ehdoin tekijänoikeus lausuntopyynnössä tarkoitettuihin koruihin kuuluu tai kenelle tämä oikeus on mahdollisesti siirtynyt, edellyttäisi kannan ottamista sopimus- ja näyttökysymyksiin ja asiaan liittyvään tapahtumainkulkuun, liiketoiminnan luovutukset mukaan lukien. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnöstä ilmenevien tietojen mukaan asiaan liittyy useita tilanteita, joissa tekijänoikeuden luovutus on voinut tullut kyseeseen.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausuntopyyntö on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari, Pekka Pulkkinen, Ahti Vääntinen, Valtteri Niiranen, Päivi Liedes, Anne Stenros, Tuula Hämäläinen, Kirsi-Marja Okkonen, Risto Ryti, Pekka Salomaa, Markku Uotila, Kai Nordberg, Stig Henriksson ja Hanna Nuortila.